

Universiteit
Leiden
The Netherlands

At the beginning... Cosmogony, theogony and anthropogeny in Sumerian texts of the third and second millennium BCE

Lisman, J.J.W.

Citation

Lisman, J. J. W. (2013, April 17). *At the beginning.. Cosmogony, theogony and anthropogeny in Sumerian texts of the third and second millennium BCE*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/20756>

Version: Corrected Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/20756>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/20756> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Lisman, Johannes Jacobus Wilhelmus

Title: At the beginning... Cosmogony, theogony and anthropogeny in Sumerian texts of the third and second millennium BCE

Issue Date: 2013-04-17

STELLINGEN

behorend bij het proefschrift van Jan J.W. Lisman

At the beginning...

*Cosmogony, theogony and anthropogeny in Sumerian texts
of the third and the second millennium*

1. Geen enkele bekende Sumerische tekst rechtvaardigt de (veronder)stelling, die tot op heden verdedigd wordt, dat de Sumeriërs *emersio* – het oprijzen van de mens uit de aarde nadat deze bevrucht is door de hemel *– hebben beschouwd als één van de wijzen waarop de mens zou zijn ontstaan.
* Oorspronkelijke formulering van Van Dijk, *AcOr* 28 (1964) 23:
‘L’homme surgit de la terre après que celle-ci a été fécondée par le ciel; c’est sa naissance par «emersio».’
2. De suggestie van Gadotti dat er sprake is van verschillende tradities binnen de *emersio*-traditie omtrent de schepping van hemel en aarde, en dat het voor Gadotti aannemelijk lijkt om aan te nemen dat de mens verschenen is als gevolg van de scheiding van hemel en aarde, toont aan dat Gadotti geen goed beeld heeft van de Sumerische ideeën omtrent kosmogonie en antropogenese.
Contra: Gadotti 2005, 44.
3. De aanvulling van het ontbrekende werkwoord in de regels 1 en 2 van de Sumerische versie van 'Enki en Ninmah' met **dim** 'to create' is niet in overeenstemming met enige Sumerische tekst waarin sprake is van kosmogonie, *i.c.* het ontstaan van hemel en aarde.
Contra: ETCSL 1.1.2.
4. Generalisaties tengevolge van een niet-diachronische weergave van de inhoud van Sumerische en Akkadische teksten betreffende het ontstaan van de wereld en van de goden geven een vertekend beeld van de respectievelijke kosmogonieën en theogonieën.
5. "Tijd" als kosmogonisch principe is niet in Sumerische teksten geattesteerd.
Contra: Lambert, voor het laatst geponeerd tijdens de 56^e RAI, Barcelona, 2010.

6. De argumenten die Rubio leiden tot zijn opmerking dat er drie panthea in Fara lijken te bestaan – op grond van vergelijking van voorkomen van godennamen in godenlijsten, offerlijsten en onomasticon – zijn niet steekhoudend.
Contra: Rubio 2011.
7. Het beeld van de Sumerische kosmogonie en theogonie van het derde millennium v. Chr. zoals geschetst door Van Binsbergen en Wiggermann wordt niet ondersteund door de conclusies hieromtrent in dit proefschrift.
Contra: Van Binsbergen en Wiggermann 1999, 21.
8. Het gebruiken van termen zoals "mitosis" [wanneer het de scheiding van hemel en aarde betreft] en "dochtercellen" [wanneer het de vorming van **nin**-goden uit **ki**-aarde betreft] bij de beschrijving van de Sumerische kosmogonie en theogonie geeft een vertekend beeld van de komogonische en theogonische processen zoals deze in de Sumerische mythologie beschreven worden.
Contra: J.G. Westenholz 2010, 304 en 308.
9. De bewering van Vanstiphout dat de inleidingen bij Sumerische teksten zoals die welke in deze studie gebruikt zijn om Sumerische ideeën omtrent kosmogonie en theogonie te bestuderen niet al te serieus genomen moeten worden, moeten we niet al te serieus nemen.
Contra: Vanstiphout 1990, 290.
10. Wanneer Durand schrijft over 'la figure historique de Marduk' kan dit een verkeerde indruk wekken als zou Marduk daadwerkelijk geleefd hebben.
Contra: Durand 1993, 60.
11. De uitspraak van Cavigneaux en Jaques dat het onbetwifelbaar lijkt dat het Silbenvokabular J kolom b regels 25-34 de antropogenese van de tekst KAR 4 in een notedop bevat is juist, mits bedoelde notedop oneindig klein is.
Contra: Cavigneaux en Jaques 2010, 10.
12. Het ligt meer voor de hand om de "gepunte staven" die een antropomorfe figuur op een schaal uit Susa (periode Susa I, ca. 4000 v. Chr.) volgens Hole vasthoudt – waarbij Hole bovendien anachronistisch verwijst naar de "spaden van Marduk" – te

interpreteren als gestileerde slangen zoals deze wel meer op contemporain Iraans aardewerk worden aangetroffen.

Contra: Hole 1993, 33-34.

13. Rosengarten's vertaling van het Sumerische **me** als "prescriptions" is misleidend en onjuist.

Contra: Rosengarten 1977.

14. Gezien de corrigerende berekeningen van Pollock (2001) met betrekking tot de demografische gegevens in Zuid-Mesopotamië ten tijde van de Uruk-periode is de veronderstelling van Nissen dat de aankomst van de Sumeriërs in Zuid-Mesopotamië met een hoge graad van waarschijnlijkheid gedateerd kan worden in de Late Uruk-periode minder aannemelijk.

Contra: Nissen 1988, 69.

15. De opmerking van Wilcke dat de god in het Akkadische epos *atrahāsīs* niet gedood wordt omdat goden onsterfelijk zijn, berust op een onjuiste interpretatie van het werkwoord *tabāhu* 'de keel doorsnijden' waarmee het doden van de god wordt weergegeven; hiermee wekt Wilcke de schijn dat hij de essentie van het gebruik van juist dit werkwoord, in plaats van *dāku* of *nēru*, in deze context niet (voldoende) begrepen heeft.

Contra: Wilcke 1999, 79.

16. Charvát's metafysische interpretatie van de kleurencombinatie wit, rood en zwart, gevonden op aardewerk uit de Halaf-periode, als zijnde de uiting van een universele religie, en zijn interpretaties van de iconografie uit de Halaf-periode zijn gebaseerd op uiterst onzekere en soms evident onjuiste veronderstellingen.

Contra: Charvát 2002, 92-93; 2005, 42-43; 2006.

17. Wanneer Cameron stelt dat afbeeldingen in medische handboeken van de vrouwelijke voortplantingsorganen, *i.c.* uterus en eileiders, een *simulacrum* vormen van het hoofd en de horens van een stier, en op grond daarvan de stierenhoofden gevonden in de neolithische lagen in Çatal Hüyük interpreteert als 'supreme symbol of birth', gaat hij uit van een als hoogst onwaarschijnlijk te achten medische kennis ten tijde van het neolithicum.

Contra: Cameron 1981, 4-5.

18. Omdat Van Wolde, mede ter ondersteuning van haar argumenten om ברא *bārā'* in Genesis 1.1 met 'scheiden' in plaats van 'scheppen' te vertalen, wel verwijst naar o.a. Sumerische **UD-GAL-NUN** teksten uit het derde millennium v. Chr. maar niet naar *enūma eliš*, dat bij de schrijver(s) van Genesis ongetwijfeld bekend was (Sparks 2007), wekt Van Wolde de schijn dat ze *enūma eliš* niet op de juiste waarde heeft geschat in dezen.
Contra: Van Wolde 2009a, 2009b.
19. Het werkwoord ברא *bārā'* in Genesis 1,1 - 2,4a heeft veeleer de betekenis van 'te voorschijn brengen' in plaats van 'scheiden' (a) of 'scheppen' (b).
Contra: a) Van Wolde 2009; b) Baasten 2009; Becking en Korpel 2010.
20. De relatie tussen Sumerische en Romaanse kunst, zoals aangetoond door Baltrušaitis (1934), is onvoldoende bekend en verdient meer aandacht in het kunsthistorisch onderzoek en onderwijs.
21. Zolang de in Limburg voorkomende korenwolf en hazelmuis meer bekendheid genieten dan de Sumeriërs en hun cultuur is er sprake van een lacune in het onderwijs.

***